

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента, завідувачки кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького
університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

КРУШИНСЬКОЇ Алли Вікторівни

на дисертацію

Пономаренко Ольги Володимирівни

**«Функціонування страхового ринку України в умовах трансформаційних
змін»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, галузі знань
07 Управління та адміністрування

Актуальність теми дослідження та її наукова цінність.

Дисертаційна робота Пономаренко О.В. присвячена проблематиці функціонування страхового ринку в умовах трансформаційних змін, що нині перебуває у фокусі не лише національної, а й світової наукової дискусії. Її актуальність зумовлена необхідністю переосмислення передумов розвитку страхового ринку в умовах воєнної агресії, руйнування інфраструктурних можливостей, відчутної зміни ринкової кон'юнктури та нормативного середовища.

Проведене дослідження органічно відображає сучасні наукові тенденції, пов'язані з адаптацією страхового сектору до вимог фінансової стійкості, запровадженням європейських стандартів оцінювання ризиків та нагляду, а також зростанням ролі страхових компаній у підтримці соціальної стабільності й фінансової безпеки держави. Отже, обрана тема має безпосереднє практичне значення для формування сучасної архітектури страхового ринку, удосконалення системи управління фінансовими ризиками та підтримки соціально-економічної стійкості держави. Дослідження органічно інтегрується в сучасний науковий дискурс професійного середовища, пропонуючи рішення, що відповідають актуальним викликам і стратегічним орієнтирам євроінтеграційного поступу України та виконане в межах науково-дослідної тематики факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0121U112522).

Мета, завдання дослідження та наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційна робота Пономаренко О.В. спрямована на поглиблення теоретико-методичних засад функціонування страхового ринку України та формування прикладних рекомендацій щодо його адаптації в умовах трансформаційних змін. Заявлена мета повною мірою відповідає сучасним потребам галузі, що перебуває під впливом регуляторних перетворень, технологічних інновацій та структурних шоків, пов'язаних з війною. Реалізація мети забезпечена широким спектром наукових завдань: від уточнення понятійного апарату та переосмислення теорії страхування до оцінки ринкової динаміки, поведінкових реакцій страхувальників і формування стратегічної

моделі розвитку страхового ринку. Особливо значущими, на нашу думку, є завдання, пов'язані з дослідженням механізмів управління фінансовими ризиками та трансформаційних чинників, що впливають на платоспроможність і стійкість страховиків; аналізом впливу економічного та регуляторного середовища на дуальну роль страхових компаній як провайдерів послуг і носіїв інвестиційного потенціалу; оцінкою поведінкових і мотиваційних чинників попиту, що є ключовими для розвитку добровільних видів страхування.

Наукова новизна одержаних результатів має комплексний характер. Уперше розроблено концепцію селективно-адаптивного функціонування страхового ринку, що інтегрує цифрові інструменти, поведінкові механізми та інституційні моделі, використання яких є релевантним у контексті посилення вимог до ризик-орієнтованого управління, фінансової стійкості й відповідності європейським стандартам. Здобувачкою удосконалено підходи до визначення сутності страхування як багатокомпонентної системи, що поєднує фінансові, поведінкові та технологічні механізми; методичні засади формування страхового портфеля та класифікації страхових продуктів; інструменти аналізу когнітивних і мотиваційних чинників попиту, що є фундаментом для розширення добровільних видів страхування і зміцнення соціальної функції ринку; методику оцінювання трансформаційних змін із акцентом на макроекономічні, регуляторні та поведінкові детермінанти, що є особливо цінним для імплементації ризик-орієнтованого нагляду та впровадження європейських стандартів.

Наукова переконливість та достовірність отриманих результатів.

Наукові положення, викладені у дисертаційній роботі Пономаренко О.В., характеризуються високим рівнем методичної обґрунтованості та внутрішньої логічної узгодженості. Достовірність отриманих висновків забезпечена комплексом наукових підходів, що поєднують критичний аналіз теоретичних джерел, ґрунтовну оцінку нормативно-правового середовища, системну роботу зі статистичною інформацією та використання емпіричних даних.

Аргументація висновків спирається на репрезентативний масив інформації за десятирічний період функціонування страхового ринку (2015–2024 рр.), охоплюючи макроекономічні, регуляторні та поведінкові детермінанти, що свідчить про достатню повноту зібраної доказової бази та дозволяє розглядати результати як такі, що відображають реальні тенденції ринку.

Важливим елементом наукової валідності є проведення анкетного опитування страхувальників, що надало роботі прикладного виміру та дало змогу перевірити низку теоретичних положень на практиці. Включення авторських індикаторів і типологій, а також формалізація поведінкових параметрів попиту підсилюють переконливість висновків.

Зміст дисертації узгоджений з поставленою метою й завданнями, використані методи застосовано коректно, а логічний перехід від аналітичних блоків до практичних рекомендацій підтверджує системність дослідження. Упровадження окремих положень у діяльність страхових компаній і навчальний процес додатково засвідчує їхню прикладну релевантність та достовірний практичний потенціал. У сукупності наведені аспекти переконливо підтверджують наукову обґрунтованість і достовірність результатів, викладених

у дисертації, а також їх відповідність сучасним вимогам до досліджень у сфері фінансів і страхування.

Структура та зміст дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота вирізняється чітким композиційним задумом, логічною послідовністю викладу та належною внутрішньою структурованістю. Матеріал подано на належному рівні систематизації, із балансом теоретичних узагальнень, аналітичних розрахунків та практичних висновків. Зміст дисертації охоплює анотацію, вступ, три розгалужені розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Перший розділ присвячено теоретичним основам дослідження, де розкрито еволюцію наукового розуміння страхування та логіку формування страхового ринку, сформовано понятійно-категоріальну базу та охарактеризовано наукові школи, що вплинули на розвиток галузі; зосереджено увагу на змістових та структурних трансформаціях страхового ринку під впливом глобальних і внутрішніх чинників, із виокремленням ключових детермінант змін; запропоновано авторське бачення класифікацій страхових продуктів, сформовано оновлені підходи до структури страхового портфеля та його наповнення. Розділ завершується чітко структурованими висновками, що підсумовують теоретичні результати.

Другий розділ побудований як розгорнутий аналітичний блок, орієнтований на емпіричну перевірку висунутих положень, а саме, містить комплексну оцінку динаміки страхового ринку України у 2015–2024 рр., включаючи премії, виплати, структуру ринку, ступінь концентрації, фінансову стійкість та перестраховування; оцінено зміни у продуктовому спектрі страховиків, зокрема вплив цифровізації, інноваційних практик і технологічних рішень на трансформацію страхових продуктів; висвітлено поведінковий вимір функціонування ринку, а саме, мотивації страхувальників, фактори недовіри, інформаційну асиметрію та роль регулятора у формуванні ринкових очікувань. Розділ логічно завершується узагальнюючими висновками, що підводять до формування власної концепції.

Третій розділ зосереджений на практичній трансформації страхового ринку та формуванні механізмів його адаптивного розвитку. Обґрунтовано використання нових підходів до організації ринку, окреслено системні передумови його модернізації. Підрозділ 3.2 містить результати емпіричного дослідження когнітивних і мотиваційних чинників страхових рішень, що стали основою побудови адаптивного прогнозування попиту. У підрозділі 3.3 представлено стратегічну основу архітектури страхового ринку, обґрунтовано моделі адаптивності та механізми підвищення стійкості й конкурентоспроможності. Завершальні висновки узагальнюють результати трьох розділів та логічно зводять їх у єдину концепцію.

Важливо зазначити, що робота містить значний обсяг ілюстративного матеріалу: численні рисунки, аналітичні таблиці та графіки, які забезпечують наочність викладу. Проміжні розрахунки, вихідні дані, інструменти опрацювання анкет та частина деталізованих оцінок згруповані й винесені у додатки, що слугують важливою доказовою базою та підсилюють наукову переконливість роботи. Структура доповнена великим бібліографічним блоком,

що охоплює вітчизняні та зарубіжні джерела й підтверджує опрацювання значного масиву літератури. У цілому структура дисертації є збалансованою, розділи взаємодоповнюють один одного, а виклад забезпечує повноту розкриття мети та завдань дослідження.

Повнота представлення результатів у наукових публікаціях.

Основні теоретичні положення, аналітичні висновки та прикладні розробки, отримані в дисертаційній роботі, знайшли всебічне відображення в опублікованих наукових працях. Загальний масив становить 37 публікацій, що дає змогу стверджувати про належну апробацію результатів і їх включення до фахової дискусії. До наукового доробку здобувачки входять: 11 статей у фахових виданнях України категорії Б, із яких п'ять виконано одноосібно, що свідчить про самостійність та індивідуальний внесок; одна стаття, індексована у наукометричній базі Scopus; дві публікації у зарубіжних наукових виданнях, підготовлені у співавторстві; 1 розділ у колективній монографії, де викладено концептуальні елементи дослідження; 23 матеріали конференцій, що продемонстрували поступовий розвиток дослідження і забезпечили його апробацію в академічних спільнотах.

Наявність широкого спектра публікацій різного рівня, від національних до міжнародних, засвідчує, що дисертаційні напрацювання були всебічно апробовані, пройшли фахове рецензування та інтегровані у сучасний науковий дискурс щодо розвитку страхового ринку України.

Відповідність спеціальності, за якою подається дисертація до захисту.

Зміст, структура та результати дисертаційної роботи повною мірою відповідають вимогам спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування. У дисертації досліджено комплекс проблем, що перебувають у центрі наукового поля спеціальності, зокрема: системні аспекти функціонування страхового ринку; трансформаційні процеси у фінансовому секторі під впливом воєнних, економічних та технологічних викликів; роль страховиків у забезпеченні фінансової стабільності, інклюзії та інвестиційних потоків у національній економіці; поведінкові детермінанти попиту на страхові послуги, що прямо стосуються розроблення фінансових інструментів та формування портфельних стратегій. Розроблена авторкою концепція селективно-адаптивного страхування, обґрунтовані механізми модернізації страхових продуктів, пропозиції щодо інституційної адаптації ринку та рекомендації для страховиків і регулятора кореспондують з основними напрямками досліджень у рамках даної спеціальності. Окремо слід наголосити, що завдання дисертації охоплюють як теоретичний блок, так і прикладний вимір (оцінювання показників ринку, моделювання поведінкових рішень, розроблення стратегій адаптації). Така комбінація відображає сучасний зміст підготовки фахівців у сфері фінансів і страхування та підтверджує належність дисертації до спеціальності. Враховуючи вищезазначене, дисертаційна робота за своїм змістом, методикою та тематикою повністю відповідає спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування і може бути подана до захисту за відповідним науковим напрямом.

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Аналіз тексту дисертаційної роботи Пономаренко О.В. та супровідного масиву наукових публікацій засвідчує, що дослідження виконано з дотриманням вимог академічної доброчесності. У роботі відсутні ознаки несанкціонованого запозичення чи викривлення даних. Використані теоретичні положення, статистичні матеріали, норми законодавства та результати наукових джерел коректно відображені та супроводжуються відповідними бібліографічними посиланнями. Дисертація має самостійний характер, а висновки, наукові положення та рекомендації сформульовані авторкою на основі власного аналізу, розрахунків та опитувальних даних. Такий підхід повністю узгоджується з чинними стандартами академічної етики та вимогами до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні положення.

Попри значну наукову та прикладну цінність роботи, окремі аспекти дослідження можуть стати предметом дискусії та подальшого поглиблення.

- В роботі ґрунтовно визначено макроекономічні, регуляторні та поведінкові чинники трансформації страхового ринку. Разом з тим, з точки зору оцінювання ризикостійкості страховиків доцільно було б чіткіше розмежувати чинники, що формують критичні загрози платоспроможності, та ті, які впливають переважно на коригування операційних моделей. Такий поділ посилив би прикладну цінність дослідження для практики нагляду, орієнтованого на ризики.

- У дисертації (розділ 2) проаналізовано регуляторне середовище та його зміну в часі, однак вплив податкових та наглядових вимог на основні фінансові результати страховиків (премії, прибутковість, обсяги резервів) подано переважно описово. За наявності статистики варто було б показати просте порівняння показників до і після ключових реформ або оцінити, наскільки зміни правил впливають на роботу компаній, що посилює б практичну складову дослідження.

- Робота визнає роль поведінкових детермінант попиту, проте значущість добровільного страхування (зокрема медичного) для формування соціальної стійкості у кризових умовах могла б бути висвітлена ширше. Уточнення бар'єрів розвитку добровільних продуктів і пропозиція інструментів їх стимулювання посилює б практичну складову дослідження.

- Попри наявність узагальнень щодо інвестиційної діяльності страхових компаній, у дисертації бракує поглиблення щодо масштабів реального інвестування, структури активів та обмежень, пов'язаних із регуляторними вимогами та воєнним станом. З огляду на те, що страховий сектор є важливим інституційним інвестором, розширення цієї частини могло б стати вагомим додатковим результатом.

- Поведінковий блок дослідження є змістовним і сучасним, однак сформульовані результати потребують сильнішої прив'язки до інструментів управління. Анкетне опитування ідентифікує ключові бар'єри й упередження страхувальників, але доцільно було б конкретизувати, які саме продуктові чи комунікаційні рішення можуть їх нейтралізувати (наприклад, спрощення умов договорів, підвищення прозорості тарифів, цифрові стимули для повторного

страхування). Таке продовження логічно узгодило б поведінкові результати з практичними змінами на ринку.

Усі зазначені зауваження є логічними напрямками розширення та уточнення змісту і розглядаються як рекомендаційні. Вони не применшують наукової цінності та цілісності дисертації, а навпаки відкривають перспективу для подальших досліджень у рамках фінансової стабільності, ризик-менеджменту та розвитку страхового ринку.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Пономаренко Ольги Володимирівни «Функціонування страхового ринку України в умовах трансформаційних змін» є концептуально завершеним та сучасно орієнтованим дослідженням. У роботі систематизовано еволюцію наукових підходів до страхового ринку та вперше запропоновано цілісну модель селективно-адаптивного розвитку, яка поєднує вплив інституційних реформ, цифрової трансформації та поведінкових чинників у єдиний механізм ринкової адаптації. Авторкою здійснено комплексну оцінку сучасних змін ринку, що охоплює макроекономічні, регуляторні, продуктово-технологічні та когнітивно-поведінкові складові, на підставі ґрунтовного аналізу даних за тривалий часовий період та авторського емпіричного опитування страхувальників. Особливо значущим вважаємо зосередження на критичних викликах сучасності і водночас пошук практичних моделей адаптації страховиків, спрямованих на відновлення довіри, розширення покриття та посилення стійкості сектору. Рекомендації здобувачки впроваджені у діяльність страхових компаній та освітніх програм, що підтверджує реальну прикладну вагу здобутих результатів.

Дослідження характеризується чіткою послідовністю та логічною структурованістю викладу, вагомим особистим внеском здобувачки; окреслені завдання повністю реалізовано, їх вирішення має системний характер і спрямоване на досягнення науково обґрунтованих теоретичних і прикладних результатів. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами) та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року (із змінами), а її авторка, Пономаренко Ольга Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Алла КРУШИНСЬКА